ყოველდღიური ფიქრები

1901

როგორიც ალხანა, ისეთი ჩალხანაო, ნათქვამია. ოღონდაც როგორიც კაცია, ფიქრებიც ისეთი აქვს: ავაზაკს ავაზაკური ფიქრები მოსდის თავში, ვაჭარს ვაჭრული, მუშას მუშური, ქალს ქალური, კაცს კაცური და სხვ. და სხვ. დიაღ არც ერთს ქალს არა აქვს იდეალად დასახული გამოჩენილი მხედარი იყოს, ღონიერი, კარგი მსროლელი, ანუ, მოკლედ რომ ვთქვათ, სჭირდეს უხვად რუსთაველისებური „სამამაცონი ზნენი“. აგრეთვე ვერც ერთს ნამდვილს მამაკაცს ვერ დამისახელებთ, თავი მოსწონდეს მითი და ყოყოჩობდეს, სახელოვანი „ქსლისა მბეჭველი“ ვარო. საერთო თვისება კი, როგორც მამაკაცთა, ისე დედაკაცთ, აქვთ ღვთისაგან მონიჭებული: არც ერთი მამაკაცი არ დაიწუნებს მამაცობას, ე.ი. მამაცი იყოს, როგორც არც ერთი ქალი არ შეგიძლიანთ იპოვოთ დედამიწის ზურგზედ, რომ სატრფიალოდ არ მიაჩნდეს და არ ნატრობდეს ტურფა, მშვენიერი ვიყოვო. მაშასადამე, სიკარგე, სიკეთე ყველას თავისებურად ესმის სქესისა, წოდებისა, ხელობისა და სხვ. მიხედვით. ხალხიც ხომ ამბობს აღტაცებით, მოტრფიალე სიკარგისა, სიკეთისა:

რა კარგია კაი კვიცი,

კარგს ანდეზედ აგებული:

სოფელი ჰყავს მადლიერი,

სწორის გული მოგებული.

როგორც მამკაცს, ისე დედაკაცს უნდა რომ კარგს ეძახდნენ. ხოლო რა არის კარგი და ან ვის ეკუთვნის ღირსეულად ეს სახელწოდება, განსამარტავი, გასაჩხრეკი და გამოსაკვლევია. ფილოსოფოსებს რომ დავუგდოთ ყური, როგორც მაგალითად, სპენსერს, ამბობენ; კარგი ის არის, რაც მიზნის მიღწევას გვიადვილებსო; კარგი ცული - მჭრელი და მახვილიანია; კაი თოფი - მართმსროლელი და ძლიერი; კაი ცხენი - მალხაზი, მარდი, ღონიერი, გამძლე და სხვ. და სხვ. მაგალითები აუარებელი შეიძლება დავასახელოთ. ძალიან კარგი. ახლა ის ვიკითხოთ, კაი კაცი ვინღაა? ვის უნდა ვეძახდეთ კარგს საერთოდ! ვგონებ, რომ ამაზედ პასუხის მიცემა არ უნდა იყოს ადვილი, როგორც ზოგსა ჰგონია. კარგი ვაჭარი ვინ არისო, ვიკითხოთ, ამის პასუხი ადვილია - ვინც მანეთს სამ ოთხს, ან კიდევ მეტსაც მოაგებინებს. კარგი მეომარი? ვინც მტერს ბევრსა ჰკლავს. კაი მონადირე? ვინც თოფს კარგად ესვრის და ნადირსაც ბევრსა ჰხოცავს. „კაი ქართველიაო“. - ვამბობთ ხშირად. მაშ ვინაა კაი ქართველი? - ვისაც უყვარს საქართველო და იმის წყლულებს მალამოდ ედება, - ვინც მის სარგოს ჰფიქრობს და აკეთებს. ასევე ითქმის რუსსა, ფრანგსა, ინგლისელსა, თათარსა და სხვებზედ, სხვა ან რა მნიშვნელობა უნდა ჰქონდეს ქართველობას, რუსობას, ფრანგობას, თუ კი ამ ღირსებას მოკლებული იქნება?! მაინც და მაინც ამითი კაი კაცის ვინაობა არ განიმარტების. ჯერ ისევ აუხსნელი, გაუგებარი რჩება ასახსნელი საგანი. თუ სიკეთე ადამიანის პირადის

სარგებლობის მიღწევით განისაზღვრება, კაი კაცი ის უნდა იყოს, ვინც თავისს პირადს ყოფა-ცხოვრებას გაიუმჯობესებს, გასჭრის და გაჰკვეთს თავისდა სასარგებლოდ. ნუთუ ასე უნდა გვესმოდეს სიკეთე?- არა მე სხვაგვარად ვსჯი და ვფიქრობ. კაი ცული ბევრს საქმეს გააკეთებს, თუმც ხშირად მოხდება, რომ პირი მოსტყდეს და დაეჟღლას, მაგრამ სხვას - ადამიანს ბევრსა ჰრგებს; კაი ცხენი ბევრჯელ დაიღლება, ბევრჯელ გაიბანება ოფლში, ბევრს ტანჯვასა ჰნახავს, მაგრამ მხედარს კი ბევრს ასიამოვნებს. სანთელიც იმითია კარგი, რომ თვით იწვება და სხვას კი გზას უნათებს, წყვდიადს აქარწყლებს, ნათელს გვფენს, უხილავს მიდამოს ხილულადა ჰქმნის და სხვანი. ერთის სიტყვით, კარგს რასაც ვხედავთ, ბუნებაში ყოფილა თავისთვის უსარგებლო, ხოლო სხვისთვის სასარგებლო, სახეირო. მაშასადამე, თვით ბუნება გვაძლევს საზომს სიკარგისა და უვარგისობისას და ჩვენ კაცთ ეს არ გვესმის, თუნდაც რომ გვესმოდეს, მაინც ყურადღებით არ ვეპყრობით ამ ბუნების კანონს, მისს განაჩენს. განათლებამ ბევრი რამ ბუნებრივი უარჰყო და თავისს გემოვნებაზე გადააკეთა, თავისის აზრის, მისწრაფების სასარგებლოდ გამოიყენა, ხოლო უარყოფა აზრისა და გრძნობისა, რომელზედაც დაფუძნებულია ადამიანის სიავკარგე, დღესაქამომდე ვერ გაუბედნია. ისტორიაც კარგ კაცებად იმათ ასახელებს, ვინც ამ მხრივ ყოფილა გამოჩენილი, ვისაც სხვისთვის რამ ურგია და არა მარტო თავისი თავი ჰხსოვნებია, თავისი ჯიბე და კუჭი.

სხვისი რგება, სხვისთვის შემწეობის მიცემა ან კი რითია დასაწუნი? ამას დაიწუნებს მხოლოდ რეგვენი კაცი და ბრიყვი საზოგადოება. თუ კი ყველა სხივის შემწეობით, სხვისი შველით ვიქნებით გამსჭვალული, სხვა ჩვენთვის იქნება, სხვას ჩვენთვის ენდომება კეთილი, - ეს იგივე თავისის თავის შველა გამოდის, თუმცა სხვა ფერით, სხვა წესით, რომელიც უფრო ღვთიურია, უფრო კაცობრივი, რადგან ამგვარი დამოკიდებულება ერთისა მეორესთან სპობს შურს, მტრობას კაცთა შორის. სავალალოა მხოლოდ ის მოვლენა, საბრალოა მხოლოდ მრავალთათვის თავდადებული ადამიანი, სხვებისთვის კეთილის მომქმედი, მშველელი თითონ კი მოკლებული შველას მოყვასთაგან. არ ახალია და ძველი ეს მოვლენა მხოლოდ იქ, სადაც ბნელა, - რეგვენს, ბრიყვს საზოგადოებაში. ეს იგივე მონობაა, იგივე ბატონ-ყმობაა, თუმცა უფრო ნაყოფიერი, ვიდრე პირველი, მაგრამ უსამართლობით და უმადურობით მონათლული. სხვის რგებაზე დამდგარი ადამიანი, ბრიყვს საზოგადოებაში, მუდამ ზარალშია, იგი ზვარაკია ტარიგად შეწირული. ან მონა და ყმა რა მოგებაში იყო ბატონის ხელში - მისი შრომა, ჯანი, ოფლი სხვას ასარგებლებდა და მას მხოლოდ ტანჯვა-ვაება ჰრჩებოდა! არც მონობას ჩაუვლია ისე, სარგებლობა არ მოეტანოს, ვინაიდგან მეცნიერება და ხელოვნება მან დაჰბადა, და არც დღევანდელი „კაი-კაცის“ ღვაწლი ჩაივლის ისე, რომ ქვეყანას, მისს ყოფაცხოვრებას არაფერი არგოს. ქვეყანასაც უყვარს კაი კაცი და ყველასაც ჰსურს მისი თვალით ნახვა, რომელ ერსაც უნდა ეკუთვნოდეს იგი. ჩვენთან, მაგალითად, არავითარი კავშირი და არაფერი ნათესაობა არა აქვს დევეტს, ბურების სარდალს, მაგრამ ყველასაც გვიყვარს იგი, რადგან თავგანწირულად იბრძვის თავისის ქვეყნის გულისათვის. ამიტომ არც გამიკვირდა, როცა ერთმა ჩემმა მეგობარმა სადილის დროს, თუმცა თავისი მეუღლე და ხუთი ვაჟიშვილი თვალებში შესჩერებოდა, იმათ თვალი და გული მოარიდა, ჟურნალი „ნივა“ მოითხოვა და პირველად დევეტის სადღეგრძელო დალია, მისი სურათი

მაჩვენა და ზედაც ეს სიტყვები დააყოლა: ნახე, რა ბიჭია, ვენაცვალე ღმერთშიო!“ რა თქმა უნდა, ინგლისელებიც მოვიგონეთ... მოვიგონეთ ძალმომრეობა, უწამებელი ყოვლისა, თვინიერ თავისა თვისისა...

ძალამცა სთქვა: „კარგი ვარ,

ჩემია მთა და ბარიო,

გავარღვევ ზღვასა და კლდესა,

ვით ფხვიერს მიწას ბარიო;

შიშის ზარს დასცემს ყველასა

ჩემი შუბი და ხმალიო,

არაფერს ჰკითხავს ხატ-ღმერთსა,

მათ კანონს, ჩემი გვარიო,

წავლეკავ ქვეყნიერებას

როგორც დელგმის ღვარიო,

სისხლის ზღვა ჩემი ხმალია

და ნაცარ-ტუტა - ფარიო“.

წყეულიმცა ხარ, წყეული,

მიწაში შესაფარიო!

განა მარტო კაი კაცია ჩვენთვის სასიამოვნო? კაი საქმეც კარგი რამ გახლავთ, ვინაიდგან იგია ნამშო იმავე კარგის ადამიანისა, თორემ ცუდისა და უკეთურებისაგან უკეთურების მეტს რას უნდა მოველოდეთ?

კოკასა შიგან რაცა სდგას,

იგივე წარმოსდინდების.

დიაღ, ესაა, მკითხველო, ჩემი ყოველდღიური ფიქრი. სხვა ფიქრებიც, განა არა, ბევრი გამირბენს თავში, ზოგი მაღალი, ზოგი დაბალი, მაგრამ ეს ფიქრი კი ყველა იმათ დასტრიალებს თავსა, ვითა არწივი მდელოსა ყვავილოვანსა. ყვავილოვნობა თავის ქებაში არ ჩამომართოთ, რადგან შხამიანი ყვავილი და ბალახიც ბევრი დგას სხვა ყვავილთა შორის... ნურც ეს გაგიკვირდებათ, რომ „კაი კაცი“ და „კაი საქმე“ გამხდომოდეს ყოველდღიურ ფიქრად, რადგან ჩვენი ერის და ქვეყნის ფიქრი დღეს ისევეა და მეც, როგორც ერთს,

მრავალთა შორის, ესევე მეფიქრება და მენატრება... მშიერი პურს კითხულობს: ნეტარ იყვნენ მშიერნი და მწყურვალნი სიმართლისათვის(სიკეთისათვის), რამეთუ იგინი განძღენ“...

ვისც ჰშიან, სწყურან კეთილი,

იგი მეგულვის კაცადა,

ყველა თხაც არა ვარგია

ბელადადა და ვაცადა.

ვინ მოგვცემს კაი კაცებსა

ან კაი საქმეს სიდამა?

_ მიწა არ აღმოაცენებს,

არც ჩამოხდება ციდამა,

თუ თითონ არ გავკეთდებით

თავის გრძნობით და ჭკვიდამა,

ნუღარ უმტყუვნებს, გამაგრდეს,

ვინაც კეთილი იწამა...

თუ შვილნი არ ვევარგებით,

რა ქნას სამშობლო მიწამა _

უთავო, უენპირომა

ქვიშამ, ლამმა და თიხამა?!

სწორედ კაი დროს ჩამოვაგდე სიტყვა კაი კაცსა და კაი საქმეზე, დიდმარხვას ეს შეჰფერის და უხდება. დიაღაც, მაგრამ, მაგარი ის არის, რომ სადღაა დიდი მარხვა? ნუ ვიტყვით ქალაქებს, სოფლებშიაც კი ძალასა და მნიშვნელობას მოკლებულია იგი. „ვრეკავ ზარს და რისთვის? ერთი მლოცავი არ შემოჰყოფს საყდარში თავსაო“, შემომჩიოდა ერთი სოფლელი სულიერი მამა: „აბა მიბრძანდი სომხების ეკლესიაში, ტევა აღარ არის, ნემსი არ ჩავარდება დაბლაო, აღარ გვაქვს ხალხის თვალში მნიშვნელობა აღარც ჩვენ და აღარც ჩვენს წირვა-ლოცვასაო“. - რატომ მეთქი? აქ მოძღვარმა მრავალი საბუთი წამოაყენა და, სხვათა შორის, ის რომ სასულიერო მთავრობა არ გვინიშნავს კაი ჯამაგირებს, რათა ხალხთან სათხოვარი არაფერი გვქონდესო, სიძულილი მღვდელს და მრევლს შორის, მაშასადამე, ანგარიშებისა გამო ყოფილა. საწყალი მთავრობა, ყველაფერი იმას უნდა დავაბარალოთ მაშინაც კი, როცა ჩვენი

ბრალია, დამნაშავენი თითონ ჩვენა ვართ. მაშ მღვდელი და დიაკვანი რომ გალოთდნენ, ესეც მთავრობის ბრალი იქნება? აგრეთვე სხვა უწესო ყოფაქცევა, რომელიც არ შეჰშვენის და არ შეჰფერის სასულიერო კაცს, როგორც წარმომადგენელს სჯულ-სარწმუნოებისას, უნდა მოვახვიოთ იმავე მთავრობას?...

ამ საგანზედ ამჟამად ამის მეტს ვერაფერს ვიტყვით, ხოლო სავალალოა და ფრიად საწყენი ეს მოვლენა, ესეთი სარწმუნოებრივი გულგრილობა ერისა.